

Tarptautinė mokslinė konferencija
„ARCHEOLOGINIŲ TYRINĖJIMŲ METODAI“

EGLĖ MARCINKEVIČIŪTĖ, AGNĖ ŽILINSKAITĖ

Pastaraisiais metais vis didėjant su urbanizacijos plėtra susijusių archeologinių tyrinėjimų mastams itin aktuali tampa metodų, leidžiančių iš sukauptos medžiagos gauti kuo daugiau vertingos mokslinės informacijos, paieška. Siekiant skatinti naujų archeologinių tyrinėjimų metodų vystymąsi bei sklaidą 2008 m. spalio 24–25 d. Kernavėje buvo surengta tarptautinė mokslinė konferencija „Archeologinių tyrinėjimų metodai“ („*The methods of archaeological investigations*“), kurios iniciatoriai ir įgyvendintojai – Lietuvos archeologijos draugija kartu su Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto Archeologijos katedra, Kultūros paveldo departamentu prie Kultūros ministerijos ir ICOMOS Lietuvos nacionaliniu komitetu.

Dvi dienas vykusioje konferencijoje kolegos iš Lietuvos, Latvijos, Estijos, Vokietijos, Suomijos, Kanados perskaitė 16 pranešimų, kuriuose buvo pristatyti ne tik gerai žinomi, bet ir naujausi archeologijos vertybių paieškos, tyrinėjimo, archeologinės medžiagos fiksavimo bei analizavimo, pasitelkiant tarpdisciplininius tyrimus, metodai. Kadangi tokios tematikos tarptautinė konferencija Lietuvoje – pirmoji, todėl buvo nuspręsta ją orientuoti apžvalginio pobūdžio linkme, ateityje paliekant galimybes akcentuoti atskiroms archeologijos vertybių grupėms (vandeningsoms vietovėms, gyvenvietėms, gynybiniam įtvirtinimams, senamiesčiams ir kt.) taikomus metodus.

Renginio metu pagrindinis dėmesys skirtas archeologinės medžiagos analizavimo metodams pristatyti. Lietuvos archeologijoje nuo seno yra

stipri antropologinių-osteologinių tyrimų sritis. Tai dar kartą įrodė L. Kurilos ir R. Jankausko pranešimai. Juose, be įprastų lyties ir amžiaus nustatymo būdų, aptartos galimybės kompleksiskai derinant archeologinius, osteologinius, etnografinius duomenis bei pasitelkiant naujausius DNR, izotopų, rentgeno, tomografinius, cheminius ir kt. tyrimus įvertinti populiacijos dydį, giminybę, socialinį sluoksnį, veiklos pobūdį, mitybos įpročius ar ligas.

Detaliai aptarti įvairūs medžiagos datavimo bei gamtinės aplinkos analizavimo būdai – radiokarbono (J. Mažeika), dendrochronologinis (R. Pukienė, M. Brazauskas), paleobotaninis (O. Kondratienė, D. Kisielienė, M. Stančikaitė). Pateikti duomenys klausytojus privertė susimąstyti apie analizuojant medžiagą kartais pamirštamus datavimui ir interpretacijoms įtakos turinčius faktorius, tokius kaip pastatų ar įrankių taisymas bei daugkartinis panaudojimas. Pranešimas apie paleobotaninius tyrimus išskėlė netgi provokuojančių prielaidų, pavyzdžiui, ar Lietuvoje galėjo pasirodyti pirmieji žmonės dar viduriniojo pleistoceno laikotarpiu.

Sparti technologijų pažanga atsispindėjo archeologinės medžiagos sisteminimo, skaitmeninimo, saugojimo ir demonstravimo virtualioje erdvėje būduose, pristatytuose R. Laužiko pranešime. Itin vaizdingai iliustruoti Lietuvos (R. Mažeika) ir Latvijos (M. Kalinka, A. Kukela) specialistų pranešimai apie archeologinės ir architektūrinės medžiagos vizualizavimo, pasitelkiant

3D skenerius ir fotogrametriją, galimybes. Tiesa, nepaisant aukštos kokybės ir raiškos vaizdų, tenka pripažinti, kad nors šis metodas yra labai naudingas aprašant ir dokumentuojant medžiagą, tačiau jo panaudojimas analizei dar nėra plačiai išvystytas. Vizualiai ne toks išraiškingas, bet į medžiagos analizę labiau orientuotas estų archeologo T. Saimre pranešimas apie tacheometru gautų duomenų panaudojimo galimybes analizuojant vizualiai reljefe menkai išsiskiriančius objektus, konkrečiu atveju – kalkių degimo krosnis. Tai buvo puiki proga archeologams prisiminti pagrindinius šio metodo veikimo principus, o dalyvavusiems studentams – detaliau susipažinti su tacheometro panaudojimo galimybėmis.

Nemažai dėmesio skirta nūdienai itin aktualiai archeologijos vertybių paieškos temai, kaip archeologas J. Frenzel savo pranešime tai prilygino „adatos paieškai šieno kupetoje“. Itin perspektyvios archeologijos vertybių paieškai yra georadaro pritaikymo galimybės. Įdomu buvo palyginti, kaip georadarai yra taikomi Lietuvoje (D. Michelevičius, M. Butraitis), Latvijoje (V. Seglins, G. Sichoř, A. Kukela) ir Kaliningrado srityje vykusių vokiečių–rusų bendros ekspedicijos (J. Frenzel) metu. Lyginant su vokiečių archeologo J. Frenzel pristatyta medžiaga tenka pastebėti, kad Lietuvoje dar ne visada gebama išnaudoti georadaro galimybes ieškant naujų archeologijos vertybių. Tik kompleksiskai taikant skirtingus metodus bei teisingai formuluojant klausimus ir uždavinius įmanomi vertingi atradimai.

Archeologijos vertybių paieškos landšaftą ana-

lizuojant iš oro ar žemėje pristatytos R. Jarockio ir S. Vaneekhout pranešimuose. Aerofoto metodika Lietuvoje gana dažnai minima, tuo tarpu apie S. Vaneekhout pateiktus gana pigius, bet efektyvius žemėje vykdomus landšafto tyrimus rekonstruojant pirminę aplinką kartais pamirštama. Šio metodo esmė – sistemingas nedidelių šurftų kasimas, dirvožemio cheminiai tyrimai bei duomenų planigrafinė analizė, siekiant patikrinti iškeltas hipotezes apie apgyvendinimą praeityje.

Bene labiausiai išsiskiriantys konferencijoje pasirodė A. Costopoulos pranešimas ir antrą dieną vykęs užsiėmimas, pagrįstas visų dalyvių diskusija. Autorius pastebėjo, kad dažnai pagrindinis dėmesys skiriamas naujausių metodų diegimui, tačiau kartais pamirštami pirminiai klausimai, kurie turėtų būti išsikeliami prieš vykdant tyrimus. Šių, atrodo, elementarių dalykų priminimas buvo itin naudingas ne tik patyrusiems archeologams, bet ypač paskatino susimąstyti konferencijoje gausiai dalyvavusius studentus.

Konferencija leido išsamiau įvertinti Lietuvos archeologijos metodikos išsivystymo lygį, kuris išties nėra žemas, tačiau pranešimuose paminėti tyrimų metodai kasdieniuose archeologiniuose kasinėjimuose, deja, taikomi ne visada. Bליeka tikėtis, kad ši tarptautinė konferencija turės tęsinių ir inspiruos Lietuvos archeologus bei konferencijoje dalyvavusius užsienio svečius glaudžiau bendradarbiauti metodų vystymo ir sklaidos srityse, taip pat paskatins tarpdisciplininių kompleksinių tyrimų platesnį taikymą bei kryptingą iškeltų mokslinių klausimų ir hipotezių analizę.